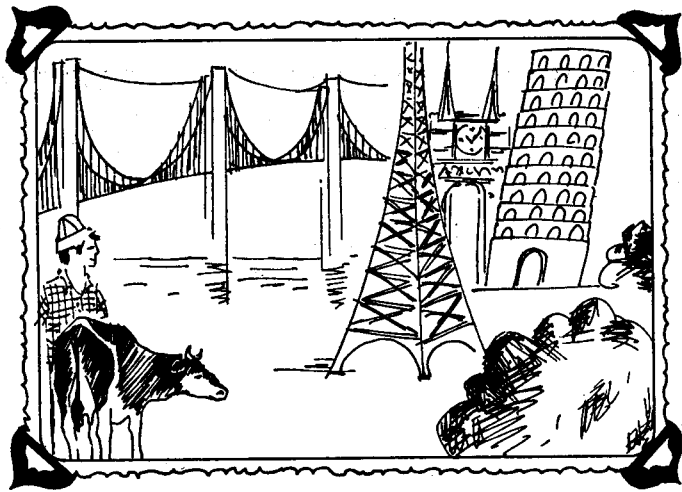

סיורים בחול"ל

שבחי קליפורניה — פרקים מיומן מסע

חלק ראשון

5 ביולי 1974

וטוב, מסבירים לי, הפחת מינימאלי גם ללא ההת-
עסקות הרבה עם הכיסויים השונים שאף אחד
מהם אינו מושלם.

העגלות היונקות נמצאות במבנה מיושן במשק
— העגלות הגדולות בשדות מרעה מרוחקים,
במשך כל השנה, כמעט ללא השגחה וללא מבנים
למגן משמש, גשם, רוח וקור. לקבוצות העגלות
בגיל 16 חדשים ויותר מכניסים פרים אחדים
להרבעה ואפילו לא עושים בדיקות הריון. הפרים
להרבעת העגלות הם לעתים קרובות מגזעי בקר
לבשר — כדי להבטיח ולדות קטנים והמלטה
קלה.

הזנת הפרות במרוצת השנה כולה: בבוקר —
תחמיץ, אחרי הצהריים — שחת אספסת מעולה,
ופעמיים ביממה מזון מרוכז, בזמן החליבה. התנו-
בה לפרה כ-6500 ק"ג לשנה והעבודה כולה
מבוצעת על-ידי בעל המשק בעזרת בניו הצעירים
ושני חולבים שכירים. לפי החישוב הנהוג בישראל
כ-4—5 ימי עבודה לפרה בשנה.

המשק השני נמצא בסביבות העיר פטלומה —
Petaluma. ברפת כ-550 חולבות עם מכון חלי-
בה חדיש — חדש מתוצרת ביהח"ר רוס-הולם —
Ross-Holm, המצוי בעיר השכנה. המכון פועל
בשיטת טנדס. הפרות הנכנסות למכון עוברות
דרך תא בו נרחץ ונשטף העטין. במכון נעשית
שקילה אוטומאטית של החלב והמזון המרוכז וזרם

אומרים שאקלימה של קליפורניה דומה לאק-
לים הארץ — יתכן מאוד — אבל אני לא זוכר
בארץ גשם שוטף שנמשך שלוש שעות ויותר
בתחילת חודש יולי. הגשם החל מרגע יציאתי
מסן-פרנציסקו ערפילית וסגרירית, מעל גשר
שער-הזהב המפורסם, צפונה לסנטה-רוזה, מולדת
השוניף המפורסם, לפגישה ראשונה עם הבקר של
קליפורניה, עם מגדלי הבקר שלה ועם עמיתי,
אנשי משרד החקלאות האמריקאי.

המדריך האזורי מחכה לי ואנו יוצאים לדרך.
במשק הראשון 240 פרות חולבות, מכון חליבה
מיושן והפרות שוכנות ברפת ישנה-נושנה,
שהקימו בתוכה לאחרונה תא-רביצה עשויים עץ.
חצר הפרות ענקית, וחלק קטן ממנה מרוצף בטון
לשימוש בחורף. במרחק מה בור תחמיץ עילי
ל-3000 טון ובו מכונה חדשה לכריית התחמיץ.
המתקן לכריית תחמיץ מורכב על טרקטור צמוד.
מחירו כ-4000 דולר, כמחיר 8 מבכירות, ומשרד
החקלאות בודק את טיבו ואת כדאיותו.

את התחמיץ קצרה, הובילה והידקה, במשך
שלושה ימים, קבוצה קבלנית העושה עבודה זו
בכל משקי האיזור, באמצעות עשרות משאיות
וטרקטורים המצויים בידה. בור התחמיץ אפילו
לא מכוסה מלמעלה. כאשר ההידוק הוא מהיר

תמונה 1. מתקן לכריית תחמיץ.

או כזבל לשדות, ואילו הנוזלים נאגרים בבריכות אגירה או שקיעה ומשמים לשטיפה חוזרת ולהשקיה.

העגלות הצעירות נמצאות במבנה אטום מבוקר אוויר (שאינו מונע תחלואה ותמותה). המבוגרות נמצאות ביחידה נפרדת בתנאי שיכון וטיפול מינימאליים. עם עגלים איש אינו „מתעסק“. הם נמכרים בגיל פחות משבוע לסוחרים המעבירים אותם דרומה.

גם במשק זה העבודה המושקעת פחותה בהרבה מהמקובל בארץ.

במשק השלישי — אטרקציה — קרוסלה טגדם ובה 13 עמדות תוצרת ביח"ר בואו-מאטיק (חברה פופולארית מאוד כאן). המדריכים אינם רואים כל יתרון למכונים המסתובבים על פני מכונים יעילים מסוג שדרת-דג. הם אינם רואים הצדקה להשקיע את הסכום הגבוה הדרוש לבניית המכון המסתובב.

8 ביולי 1974

אורלנד, המקום הצפוני ביותר בקליפורניה,

ברציפות לאבוס הפרה, לפי כמות החלב שהיא מניבה. כמות החלב גם מוצגת לראווה על ידי מספרים מוארים הצמודים למאזניים. בסוף החלי-בה מסירים את הגביעים באמצעות מסיר-גביעים אוטומאטי. במכון — ארבע עמדות חליבה בכל צד, וחולב אחד מפעיל את כל היחידות. הספקו הוא כ-65 פרות לשעה. הציוד של ביח"ר „רוס-הולם“ נחשב לציוד המתקדם והטוב ביותר בעיני אנשי המקצוע שם.

הפרות משוכנות בגדרות גדולות שבמרכזן סככות צל גבוהות, צרות וארוכות, ולצידן אבוסים ללא גג. בגדרה משטח מרוצף בטון לעמידת הפרות בשעת האכילה. משטח הבטון נשטף פעם-מיים אחדות ביום באמצעות זרם חזק של מים. המים מוזרמים ממכלים גדולים, משקתות גדולות של מים-שתייה, שהדופן הרחבה שלהן מתרוממת על ציר, או ממאגר מים-שטיפת העטין שליד חצרות ההמתנה. זרמי המים החזקים סוחפים אתם את כל הזבל במורד, שם הם נאספים ועוברים דרך ספראטור (מפריד) מכאני, המסנן את המוצקים מן הנוזלים; המוצקים משמים כחומר רפד

לתחמיץ — מיסוי יותר נמוך של מבנה מסוג זה. הובל גשטף באמצעות זרמי מים לבור אגירה. המים ניגרים דרך רשתות שבמורד הבור אל מערכת ההשקיה, והחומר המוצק — מתיבש ומנוצל לזיבול בקיץ.

במשק השני — עוד מתקן להכנת „מנות-שלמות“. הפעם הוא כולל מקצצת פטישים לקי-צוץ חציר ומגרסה לגרעינים. לכל משק מתקנים שונים, בהתאם למזון הגס שברשותו ולהשקפתו על ההזנה הנדרשת. ברפת זו כ-300 חולבות, שרובן יוצאות למרעה בשטחי הגבעות הסמוכות, והמזון הכולי רק משלים את מה שלא קיבלו במרעה.

בעל-העדר מסביר לי, שאת תאי-ההמלטה ואת דיר היונקים הוא בנה במרכז, בדרך שבין מגורי העובדים השכירים, הגרים עפ"ר במשק, לבין רפת הפרות ומכון החליבה. באופן זה רואים העובדים את הגעשה במקומות אלה פעמים אחדות ביום, בלכתם מן העבודה אליה, ויכולים לעזור לפרה בהמלטה ולטפל בעגלה חולה.

העגלות היונקות נמצאות בתאים צרים מאוד. הן קשורות מלפנים בשרשרת, מכיון שלתאים אין סגירה מאחור בכדי להקל על ניקויים ועל העברת העגלות. ההגמעה — בחלב מלא שנפסל לשיווק בגלל דלקות עטין. מגמיעים פעמיים ביממה, למשך שלושה חדשים ויותר, ובכמויות הרבה יותר גדולות מהמקובל בארץ.

11 ביולי 1974

בסביבות מודסטו — במשק הראשון אליו אנו מגיעים מקבל אותי בעל המשק בשמחה. לפני שנה היה בישראל ויש לו זכרונות נהדרים מהארץ. הוא היה גם בשני קיבוצים, יגור ועין-גב, וביקר ברפתות שלהם. בעין-גב, במשרד הרפת, הוא מספר, כל הקירות מלאים רשימות וכתובות בעב-רית, שהוא כמוהו לא הבין; אולם הוא שמח לפגוש שם את הפלאקאט האמריקאי הנפוץ כל כך, שאלה השותים חלב — הם מאהבים יותר טובים (milk drinkers — are better lovers). דרך אגב, כרזה זו ודומות לה, העושות פרסומת לחלב, נפוצות בכל פינה ורחוב. שלטי ענק מכריזים ברכי-המלך ש„החלב חשוב לכל אחד ואחת“,

תמונה 2. ספראטור מיכני להפרדת החומר המוצק שבזבל מהנוזלים. המוצקים מנוצלים לרפד ו/או לזיבול, והנוזלים — לשימוש חוזר בשטיפת הרפתות ו/או להשקיה.

שאליו אני מתכוון להגיע. באיזור זה תנאים טובים לייצור מספוא ועל כן משתמשים בפחות מספוא קנוי המובא מרחוק. במשק הראשון — סוף סוף המזון הכולי המפורסם. בפינה של מחסן מספוא אפל עומד מערבב שלצידו האחד מתקן לקיצוץ חבילות חציר, מעליו מכל למולאסה ולצידו האחר מכלים לאחסנת גרעינים ותוספות חלבוניות. כן נמצא במחסן מסוע להכנסת תחמיץ. החומר מוכנס ביחסים קבועים מראש, עבור כל קבוצת פרות, ולאחר ערבוב מוצא למשאית המצוידת במתקן פריקה מהצד. ממנה הוא מחולק לאבוסיהן של שלוש מאות הפרות שבמשק, פעמיים ביממה.

התחמיץ מאוחסן בבור ענק שרצפתו בטון ודפנותיו... אדמה! הנימוק היחיד למבנה המיוחד

לביתו, אשתו מביאה קפה ועוגיות, משוחחים גם על נושאים אחרים — פרט לרפת ופרות. הוא אפילו מגלה בקיאות וענין בנעשה בישראל. לבסוף מתגלה הסוד — הוא איטלקי במוצאו. בכלל, הרבה מהתקלאים הגיעו לקליפורניה לאחר מלחמת העולם השנייה מארצות אירופה השונות: פורטוגל, הולנד או ארצות סקנדינביה. הם עבדו שנים אחדות כשכירים ואח"כ קנו פרות אחדות עם משק וקרקע, והחרוצים והמצליחים שביניהם הם היום בעלי רפתות גדולות של 400, 600 או 800 פרות ויותר. היום הם מעסיקים אצלם „עולים-חדשים“ מפורטוריקו או מכסיקו כחולבים-שכי-רים, וחלק מאלה גם כן יצליחו בודאי ויקימו לעצמם רפתות. רק מאב"י (אחינו-בני-ישראל) לא פגשתי בין בעלי ועובדי הרפת.

16 ביולי 1974, ליד Bakersfield

נאמר לי שהעמקים הפנימיים של קליפורניה — עמק סקרמנטו ועמק סן-יואקין — דומים לעמק יזרעאל שלנו. היום — לאחר שנסעתי קרוב לש-בועיים, יום יום עשרות או מאות אחדות של מילין — הגעתי לעיר בקרספילד, השוכנת בקצהו הדרומי של עמק סן-יואקין. הדמיון אכן קיים, אך איזה הבדל עצום בגודל — אלפי ועשרות אלפי דונמים של אדמת מישור פורייה, המושקית במימי נהר הסקרמנטו, ומגדלים עליה את כל טוב הארץ — ארץ השפע.

ככל שמדרימים האקלים מתחמם, אך אין מזי-עים ואין החום מעיק יתר על המידה: (א) מפני שהלחות נמוכה; (ב) מפני שהלילות צוננים; (ג) מפני שבכל בית, מלון, מכונית או משרד (וגם במשרד הרפת) מותקן מיזוג אוויר. המדריך האזורי מקבל אותי במשרד החקלאות האזורי, שגם בו, כמו בכל האחרים, חדרים מרווחים ומסודרים. יש בו אולם גדול עם כל אביזרי ההמחשה הדרו-שים, מדפים עם חוברות ופרסומי הדרכה, טלפו-נים המשמשים כאן כלי עזר חשוב ביותר בהד-רחה, מטבח גדול ומסודר להדגמת נושאי כלכלת-הבית, בית דפוס לפרסומים ועוד.

היום אנו מוזמנים ע"י האגודה להזרעה מלא-כותית אי.בי.אס. (A.B.S.) — American Breeders' Service — להשתתף ביום שדה,

ו„האחת“ הזו מצוירת בכל הדר גופה. באמריקה עושים פרסומת רבה לכל מוצר וגם יצרני ומשווקי החלב עושים זאת — ועושים היטב. בעל הרפת מבטיח להראות לי דבר שלא אראה כמותו בשום רפת בארץ. יש לו 650 חולבות המחולקות לשתי קבוצות תנובה בלבד. הן שוכנות ברפתות עם תאי-רביצה ואת הדרכים והמעברים מנקים גם כאן באמצעות זרמי מים. בקצה מערכת שטיפת המים בנוי משטח גדול ועליו הוא מגדל קבוצת חזירים, הנוזנים אך ורק מהגרעינים שבזבל ומשאירות המזון המגיעות עם מיי-השטיפה. אכן, מוצר-לוואי שאי אפשר להמליץ עליו בארץ.

במכון החליבה שלו, כמו בהרבה אחרים, ציוד החליבה אינו מתוצרת חברה אחת אלא מעורב. בוחרים ביטנות מתוצרת חברה אחת, גביעים מתוצרת אחרת ומשאבה וצגרת מחברה שלישית. מצרפים מכל חברה את הטוב והמתאים ביותר ומחברים למכונת-חליבה אידיאלית, לדעתם. בשביל הציאה של הפרות ממכון החליבה מצויה עין-חשמלית המפעילה זרזוף חזק של תמיסת-יוד המותז על עטין הפרה, והכל כדי להפחית את עומס העבודה על החולבים.

12 ביולי 1974

מתרגלים גם לעובדה המוזרה שעוברים משק אחרי משק ואיש לא יעלה על דעתו להציע לך כוס קפה או כוס מים. נסעתי עם דיק איידה, אחד המומחים הבכירים לנושא ציוד חליבה ודל-קות עטין, למשק שהיתה בו התפרצות חזקה של דלקות-עטין כדי לבדוק, לפי בקשת בעל-המשק, את תקינות ציוד החליבה. דיק עבד שעתיים וחצי במשק, טרח והזיע ומצא את אשר מצא. בסוף הודה לו בעל המשק יפה, אולם לא הציע לו אפילו כוס שתיה.

היום הגענו למשק משפחתי קטן, 150 פרות בסך הכל!! חקלאי סימפאטי החולב אותן במכון חליבה שדרת-דג בעזרת ארבעת בניו הצעירים. הוא מתגאה בייחוד בהצלחתו בגידול עגלות — הפחת היה חצי אחוז בלבד במשך חמש השנים האחרונות — ובפרה שהגיעה לתנובת שומן של 1000 פאונד (450 ק"ג) בתחלובה וזכתה לפרסום ולכבוד. וראה פלא — הוא מוזמין אותנו פנימה

קוד האגודה להזרעה בעלת הפר ואת מספר הפר. מחיר מנה של זרמה קפואה נע בין שניים לעשרים דולר — בהתאם למוניטין של הפר. חלק מהאגודות עוסקות רק בשיווק זרמה וחלק מספקות גם את שירות ההזרעה. רוב האגודות גם עוסקות במחקר, התחרות ביניהן רבה והחקלאי יוצא נשכר.

17 ביולי 1974, בקרפילד

לפי בקשתי נוסעים למשק בו הרישום בספרים מנוהל בצורה מסודרת וכולל נתונים מדויקים של התשומה והתפוקה וכן סיכום כלכלי וניתוח של הענף.

במשקים שראיתי עד כה אמנם נשקל כל המזון המובא לרפת במאזניים, אולם השיטות לרישום ולניתוח התוצאות היו מאולתרות ופרימיטיביות למדי וסיפקו רק תוצאות כלליות מאוד, ללא אפשרות לניתוח לפי שלוחות או קבוצות תנובה. את הסיכום הכלכלי של השנה שחלפה עושה, בדרך כלל, מנהל או רואה-חשבונות; אך הדבר נעשה בעיקר לצרכי מס הכנסה ולא לשם הסקת מסקנות כלכליות בענף.

במשק החלב של מור — Moore Dairy Farm — יש 450 חולבות. בכניסה למשק בנוי משרד מסודר עם גביעים ותעודות הצטיינות לרוב, ולראשונה — ליד הרישום בנושאי הבריאות, הפירות, תנובת החלב והטיפוח — יש גם רישום כלכלי-משקי מסודר כפי שמקובל במשקים המתקדמים אצלנו. ולא רק זאת — יש גם ניתוח כלכלי-השוואתי של תוצאות שנה מלאה שנעשה לגבי עשרה משקים בהיקף דומה הנמצאים בסביבה הקרובה. להלן מספר נתונים ממוצעים מאותם עשרת המשקים:

גודל העדר — 362 פרות

תנובת חלב $2 \times$ — 6250 ק"ג

אחוז השומן — 3.70

מחיר העבודה — 3.34 דולר לשעה

הייצור לשעת עבודה — 212 ק"ג

מחיר המזון לק"ג חלב — 10.4 סנט

מחיר העבודה לק"ג חלב — 1.6 סנט

סך הכל תוצאות לק"ג חלב — 16.0 סנט

סך הכל תמורה לק"ג חלב — 17.3 סנט

שמטרתו לעשות נפשות וקונים לתכניתם החדשה להשבחה הן לתנובת החלב והן למבנה הגוף. יום השדה מתחיל ברפת גדולה עם מחלבה צמודה בפרברי העיר. הרפת, הציוד והמבנים הם מיושנים, אולם הפרות יפות ומטופחות ותנובתן גבוהה. ליום השדה הוזמנו כל חקלאי האיזור, אולם באים הרבה פונקציונרים ועובדי מוסדות שונים וגם קצת חקלאים ממשקי הסביבה. כל משתתף מקבל עיפרון יפה כדי למלא כרטיס ובו פרטים אישיים ובעיקר פרטים על העדר. בתחילה מציגים ומדגימים שלושה שופטי בקר מקצועיים את שיטת השיפוט הגופני המקובלת על אחדות מהפרות היפות מתוך העדר. ציבור המשתתפים מגלה התעניינות מרובה — עומדים שעה ארוכה בחצר הפרות, בשמש הקופחת, מתדיינים ומחליטים דעות על עומק החזה ומיקום הפטמות, מבנה הרגליים ומידות הגוף של כל אחת מהפרות המוצגות. לוח השיפוט כולל 11 פריטים שונים, ולכל פריט 4 עד 6 ציונים אפשריים, כלומר השיטה היא הרבה יותר מורכבת משיטת מבחן-הגוף המקובלת אצלנו. לאחר ארוחת צהרים ע"ח החברה, במסעדות בעיר הסמוכה, מתכנסים לשמיעת הסבר על שירות הזיווג הגנטי (G.M.S.) — "Genetic Mating Service". התכנית מבוססת על כך שתוצאות השיפוט הגופני המפורט ופרטי ביקורת החלב של כל פרה המשתתפת בתכנית מוזנים למחשב שבזכרונו מצויים גם הפרטים על טיבם התורשתי של עשרות פרים הנמצאים בשיירות האגודה ובאגודות הזרעה אחרות. המחשב "משדך" לכל פרה את אותו הפר אשר, בנוסף לשיפור ברמת התנובה של הצאצאים, ישפר גם את אותן תכונות הגוף הלוקות בחסר אצל האם. מה לומר — ממש משרד שידוכים מודרני. אין עדיין תוצאות ממשיות של השירות הזה, מכיון שהוחל בו לפני זמן לא רב; אולם יש סיכוי רב להתקדמות.

האגודות להזרעה כאן הן מסחריות ולכל אחת מהן שיטות עבודה שונות. הזרמה מוקפאת באמצעות פולות או בקשיות, ואין מקפידים בכופתיות המקובלות אצלנו, כיון שאי אפשר לסמן את הכופתית בסימן הזהייתי הארוך של הפר — והייתקת זיהוי הכוללת את קוד גזע הפר, את

רווח נקי לק"ג חלב — 1.3 סנט.

מסתבר שההוצאה למזון היא גבוהה מאוד, 64% מכלל ההוצאות, ואכן גם כאן מתלוננים היצרנים על היוקר המאמיר של המספוא ועל התמורה הבלתי מספקת עבור החלב.

למשק השני אליו אנו נוסעים יש שם פיוטי — „חוות כרי-המרעה הזהובים (Golden Meadow Farm)“. במשק זה 3000 קרי שלוש-אלפים — פרות חולבות. הפרות נמצאות ביחידות של 100 פרות כל אחת ואין העברת פרות מקבוצה לקבוצה במשך התחלובה. ההזנה אחידה לכל הפרות במשך כל השנה ובכל שלבי התחלובה. כל יום, באותה שעה בדיוק, מוגשים 16 ק"ג שחת אספסת ו-9 ק"ג מזון מרוכז. המזון המרוכז גם כאן, כמו בכל מקום אחר, אינו בצורת כופי-תיות אלא בתפוזרת גסה: השעורה וגם התירס לחוצים, גרעיני כותנה שלמים, קליפות הדורים מיובשות בשלמות ולא טחונות לקמח, וכל מראה התערובת שונה לחלוטין מזה שאנו רגילים לו. התנובה הממוצעת היא 6750 ק"ג לפרה בשנה והפרות נחלבות פעמיים ביממה (אין איש בארה"ב מעלה על דעתו חליבת שלוש פעמים — בעיקר בגלל הקושי בהשגת כוח עבודה שיעשה זאת). החליבה נעשית במכונני חליבה מיושנים ונמשכת כמעט ברציפות במשך כל היממה.

הטיפול בכל נושאי הפוריות נעשה על-ידי מזריע — חצי וטרינאר — איש המקום. הוא

עובר פעם ביום מאחורי כל הפרות שבעדר, הנקשרות לשם כך לעולים, ובודק כל פרה בדיקה שלאחר ההמלטה, מטפל בכל פרה שאינה מתיי-חמת עד 30 יום לאחר ההמלטה ומסמן מעל שורש הזנב, בגיר צבעוני מיוחד, את כל הפרות העשויות להתייחס. למחרת הוא בודק כל פרה שסימון הגיר נמחק או טושטש על-ידי פרה אחרת שרכבה עליה, ומזריע כל פרה מתייחמת. הוא גם בודק בדיקות הריון ומטפל בפרות המתקשות להתעבר. העובדים האחרים מעבירים אליו כל מידע על פרות מתייחמות והם מקבלים תמריץ כספי עבור גילוי דרישות.

לפני המזריע — על שולחן ההאבסה — נוסע טנדר ובו מכל הזרמה הקפואה, הציוד להזרעה ולטיפולים והכרססת הבריאותית של כל העדר. נהג הטנדר מגיש לו את הסייע הדרוש. גם במשי-קים הגדולים האחרים ההזרעה נעשית בשעה המתאימה להתחלת ההתייחמות, על-ידי מזריע איש המקום ולא על-ידי איש מבחוץ.

בדרך העירה עוברים ליד שדות נפט נרחבים שהודות להם נמנע מאנשי בקרספילד משבר הדלק, אשר בעטיו עמדו בתורים ארוכים ליד תחנות הדלק ביתר חלקי המדינה.

ויתר שבחי קליפורניה ומדינות הדרום-האחרות — בהמשך פרקי היומן.

אלי סמפון

ש.ה.מ. המחלקה לבקר